

Zgodovinske stvari.

Slavnostni govor.

Govoril Ivan Lavrenčič pri „Prvi Bleiweisovi svečanosti“ na Zemonu (na Vipavskem) 8. septembra t. l.

Velečestita gospoda! Takoj po smrti prosvetiteljev slovanskih pooblačilo se je nebo Slovenstva skoro za celih tisoč let ter plajšče neomike in dušnega spanja razgrnil se je nad narodom našim. Dom naš je bil podoben puščenju puščavi, djalo bi skoro strašnemu požaru, ki nastane po silovitem, barbarskem boji. Zato krvavelo je srce Slovenu od tuge in bolesti in življenje njegovo ni bilo družega, nego trud od zibeli do temne gomile. Ni čuda, da je zaostal tudi v duševnem razvitku! Med tem, ko so sosede njegovi napredovali in uživali mir, obsodili so njega, da je stal na straži in jih varoval, da jih ni zadela sovražnikova roka in pokončala njihovega imetja ter bogatega, plodonosnega, duševnega polja.

Ali slava Bogu! da čas zaceli tudi najhujše rane. Nehal je prepir, nehale so vojske, in Slovenec mogel je zopet uživati v domači koči srečo družbinskega življenja. Telesne moči živele so v njem enako švigajočemu plemenu, katerega še najmočnejša roka ukrotiti ne more. Ali glejte, slavna gospoda! vzbudile so se v njegovi duši tudi želje po dušni moči in sedaj pa sedaj prikazala se je kaka svitla zvezda na obnebi slovenskem.

Ali žal! prišla je zopet megla, vstali so viharji oblaki in tmina nastala je enaka prejšnji. I zato tugovala je Slovenija, brhka hčerka stare matere Slave, še dalje in milo, premilo zdihovala je po odrešeniku. Dobri Oče se je usmili ter pošlje ga jej in sicer dosle njenega najboljšega sina, preljubljenega in premilega nam očeta dr. Janeza Bleiweisa. Ljubeznjivo stopi ta k njej, prime jo rahlo za roko, pogleda jo milo v divni obraz, in z zaupljivim glasom zagotavlja jej udanost, zagotavlja jej zvestobo, ter jej zvesto prisega, da hoče le za-njo živeti, za-njo se boriti in priboriti tudi svobodo — boljšo prihodnost. Na to podá se na sveto delo.

Prišel je pri korenini — uverjen, da narodni prehod mora izvirati le iz narodovega jedra, iz še zdravega kmetijskega stanu. A ker je bilo treba temu poduka o vsem, skuša mu prvo izboljšati stanje materialno in podučuje ga v svojem glasilu „Novicah“ o napredku poljedelskem in obrtniškem. To obrodi kmalu stotern sad, a vrlemu učeniku in dobrotniku nenavadno zaupanje.

Lahko stopa tako v svetem delu naprej in razširi meje svojega glasila, dobro vedoč, da poduk samo v kmetijstvu še ne zadostuje našemu narodu, marveč, da mu je poleg vsakdanjega kruha tudi treba dušne hrane, če hoče duševno živeti in rešiti se prepada. Zato uči ljudstvo spoznavati samega sebe in brate okrog osobito s tem, da sprejema v predale glasila svojega tudi črtice zgodovinske, jezikoslovne, podučne in sploh vse, karkoli je pospeševalo in pospešuje tudi dušno blagost naroda slovenskega. S tem privabi še več družih domoljubov, ki mu pomagajo učiti narod, in glasilo njegovo postalo je, djalo bi, ognjišče domačega rodu in središče vseh prvih novjših pisateljev slovenskih, ki so delovali pod izbornim vodstvom premilega nam prebuditelja „viribus unitis“ za blagost naroda in za razvoj zavesti slovenske. In ravno zato korakali so silno hitro z najboljšim vspehom tako, da so v enem desetletju odpadle stene, ki so ločile nas v Kranjce, Štirce, Korošce,

Primorce, ter postali smo vsi eni, namreč Slovenci — vsi sinovi in hčere ene in iste Slovenije. In ta zavest postala je tako močna, da je premili naš Bleiweis uže l. 1848. na Dunaji, na samem carskem dvoru izrekel željo, katero goji še dandanes sleherno domoljubno srce slovensko, namreč, da se združé vsi Slovenci v eno upravno celoto.

Tako je spoznal narod samega sebe in čutil se zrelega, uživati z drugimi narodi enake državljanske pravice. Tudi te priboriti je hotel svojemu rodu rodoljubni Bleiweis, osobito potem, ko zasiže z ustavno dobo l. 1860. vsem avstrijskim narodom — tedaj tudi Slovenem — rudeča zarija državljanske svobode. Potegoval se je za-nje v svojem glasilu, potegoval na taborih, drugih narodnih shodih, posebno pa v deželnem zboru, kjer je bil celih 21 let vodja mali domoljubni, a krepki armadi. Kaj je tú delal, kaj je tú storil, menim, slavna gospoda! da Vam je zapisano v srce; omenim naj le, da ga skoro ni bilo tú vprašanja, da ne bi bil on govoril in sicer tako govoril, kakor je mislil narod. In ravno zato, in ker je bil v boji neustrašljiv in stanovit, bila je zmaga skoro vselej njegova in njegovega krdele malega, a krepkega; če je pa zmagal začasno nasprotnik, ni se vstrašil, temveč jačil je sebe in jačil je plahe duhove armade svoje — šel potem zopet prvi v boj in zmaga je bila vselej gotova — vsaj moralna. In v tem boji za svetinje naroda bil je na čelu narodne vojske, čil, krepak in zdrav na duhu do zadnjega, dokler mu ni neusmiljena smrt s koščeno svojo roko izvila iz rok žezla in ščita, s katerim je do zadnjega udarca odbijal od sebe in naroda mnogobrojne ojestre in čestokrat otrovane pušice.

Vse to pa je delal iz neskončne ljubezni do naroda, katerega je tako ljubil, kot bunčico svojega očesa; nikedar vodila ga ni sebičnost, to uvel nas poleg družega tudi pičlo njega imetje o njegovi smrti; in ako svet meni drugače, moti se zeló. Zališale so ga pa še druge kreposti, ki so dobro došle blagosti naroda in njemu kot voditelju.

Tako je hodil preljubeznjivi, modri Bleiweis vse svoje mladostne in sive dni mirno, a odločno svoj pot, držaje se izreka: „est modus in rebus“. Geslo mu je bilo povsod previdnost, doslednost, sloga, na drugi strani pa pogum, odločnost, železna vztrajnost. In ravno zato je vstvarjal velike stvari in dovedel narod do tolike stopinje omike, za kar mu bode narod hvaležen na večne čase. Uže za časa njegovega vsem svetega življenja spoštoval ga je visoko, imenoval ga je svojega ljubljence — svojega očeta, a on nas iz neskončne ljubezni do nas — svoje sinove in hčere. In to ostati hočemo tudi po njegovi smrti, to je: on naš oče, a mi njegovi otroci.

A da ostanemo v istini Tvoji pravi otroci, preselimo se k Tebi, premili oče, v nebo in prosimo Te, da plava Tvoj duh večne čase nad nami, ter da hodimo po Tvojih potih in držimo se Tvojih nazorov in Tvojih načel — to je, da ljubimo to, kar si ljubil Ti, a sovražimo vse, kar si sovražil Ti, da ljubimo slogo, previdnost, doslednost, vztrajnost in mir, a sovražimo hidro razprtije, sebičnost in druge prestopke, ki pripravljajo pot narodnemu poginu.

In če storimo to, slavna gospoda! in hodimo po potu svojega očeta, uverjeni naj bodemo, da njega po smrti njegovi tako najbolj spoštujemo, a sebi največ koristimo. Stekalo nam se bode vse po volji, in če ne mi, vsaj naši potomci včakali bodo onih srečnih časov, ko se bodo Sloveniji vremena popolnoma izjasnila in zvezde najmilejše sijale. Tedaj hvaležno spominjali se bodo tudi nas, kot zvestih in vrlih sinov in

hčera neumrljivega očeta Slovenije, dr. Janeza Bleiweisa viteza Trsteniškega, čegar spomin naj živi vse čase, dokler bode stal narod slovenski!

Obravnave deželnih zborov.

Deželni zbor kranjski.

V tretji seji 7. t. m. se je po predlogu viteza Gutmannsthal in dr. Vošnjaka volila deputacija, ki ima iti v Trst poklonit se presvitemu cesarju v imenu kranjske dežele; voljena sta bila dr. Vošnjak in vitez Gutmannsthal, da gresta tje z deželnim glavarjem.

Potem je bila cela vrsta ustnih poročil finančnega odseka o predlogah deželnega odbora, to je, računskih sklepov raznih deželnih zakladov, ter o nekaterih peticijah, med drugimi o prošnji društva za podporo bolnih dijakov na Dunaji, kateremu se je dovolilo 50 gold., za kranjske dijake pa še 200 gold. Prošnja šmartinske občine pri Litiji, za podaljšanje obroka za poplačanje predposojila 500 gold., prejetega za zidanje šole pa večina nemškutarska ni hotela vslišati, akoravno jo je poslanec gosp. Svetec prav toplo zagovarjal.

H koncu je bila volitev v finančni odsek, v katerega v prvi seji voljeni narodni poslanci zavoljo Vestenecka niso hoteli vstopiti; na njihovo mesto so bili voljeni: Lašan, Gutmannsthal, Savinšek in Taufferer. Tako je zdaj ta najvažnejši odsek sestavljen iz samih nemškutarjev.

Četrta seji včeraj 13. t. m. je predsedoval deželnega glavarja namestnik gosp. P. Grasselli, ker v Trst odšle deputacije: gosp. deželnega glavarja grofa Thurna, dr. Vošnjaka in vit. Gutmannsthal še ni bilo nazaj, bili so namreč k cesarju na obed povabljeni; gospod Grasselli je zborovanje gladko in v lepi slovenščini vodil. Došlo je zbornici več peticij, ki so se izročile dotičnim odsekom. Na dnevnem redu je bila zopet cela vrsta poročil finančnega odseka o računskih sklepov in proračunih raznih deželnih zakladov, ki so se skoro brez ugovora potrjevali, in pa o celi vrsti peticij. Poročali so samo nemškutarski gospodje, zato je bilo vse prav enomerno in dolgočasno. Ko so prišli do peticij, se je končala seja, prebrala pa po gosp. Klunu sestavljena interpelacija narodnih poslancev do gospoda deželnega predsednika o delovanju nemškega „šulferajna“ na Kranjskem. To interpelacijo prinesemo prihodnjič.

Peta seja bo v petek 22. t. m.

Naši dopisi.

Od virov Krke 13. sept. — Pred nekaj časom sem poročal „Novicam“, da so raki v zgornji Krki še zdravi. Danes pa poročam, da so tudi tukaj raki čisto vsi poginili. Imeli so nekateri rakarji obilo nalovljenih, ali morali so jih zakopati, tolik smrad so delali. V Soteski jih je neki na jéz toliko naneslo, da so jih morali zavoljo smradu naprej prožiti. Zgubili so ljudje obilen zaslužek. — Kakor je cesta od nas proti Ljubljani lepa in dobro vzdržana, tako slaba in zanemarjena je pri Zdenski vasi. Človek bi skoraj mislil, da se oskrbništvu te kantonske ceste skušate, katero jo bo bolj zanemarilo. Spada namreč en del te ceste v litijski, veči del pa v kočevski okraj. Ako se kmalu ne popravi, ne bo moč več z vozom od Krke od Zdenske vasi in dalje do Lašič. Kaj neki pravi k temu gospod baron Taufferer?

Vipava 14. sept. — Uže pred meseci rodila se je v vrlem odboru čitalničnem misel, poslaviti letos na

mali Šmarin spomin svojega umrlega častnega uda in nedomestljivega očeta Slovencev, dr. Janeza Bleiweisa viteza Trsteniškega. A da bi to vrlo misel tudi izpeljal in sicer kolikor mogoče njega vredno, ugibal je, kako ga hoče najbolj poslaviti in kje slavnost prirediti? — Čitalnični prostori zdeli so se mu zdatno pretesni. Zato dobro došli so mu velikanski prostori na Zemonu (grajščini gosp. grofa Lanthierija, $\frac{1}{4}$ ure od Vipave) tem bolj, ker je ravno tū pred 20 leti dr. Bleiweis počastil Vipavce. Ta kraj tedaj spremenil je veselični odbor, osobito c. kr. pristav gospod Furlani in gospod Ravnikar, v pravi raj in notranji prostori, posebno velika dvorana bila je podobna kakemu z najokusnejšimi cveticami in podobami in najkrasnejšimi lustri ozaljšanemu in razsvetlenemu svetišču.

Med tem približal se je dan svečanosti, katera se je, djal bi, pričela uže v Logu, kjer so veterani II. primorskega veteranskega društva s slovesno sv. mašo ob 10. uri slavili rojstni dan Nj. Veličanstva Fran Josipa I. in Nj. ces. Visokosti carjeviča Rudolfa. Po sv. maši šli so ti „in corpore“ (na čelu gosp. grof Lanthieri) z vrlo godbo svojo v trg in vstavili se pred se zastavami ozaljšano palačo načelnika svojega in zasvirali tū med pokom možnarjev in gromovitimi živio-klici cesarsko himno. Potem šli so obedovat v restavracijo čitalnično, a zbrali se po obedu zopet pred stanovanjem stotnika svojega, gosp. grofa Lanthierija. In med tem, ko je svirala tū godba vrlo dobro nekatere komade, zbrala se je velika množica prostega ljudstva, a tudi mnogo intelligence, še več, kot smo se je nadejali, posebno zato, ker je bilo vreme prejšnji dan jako neugodno. Točno ob 4. uri dojdejo tudi udje in odborniki čitalnični se svojo zastavo, in kmalu prične se pomikati dolga vrsta čestilcev dr. Bleiweisovih proti Zemonu. Na čelu šli so udje in odborniki čitalnični se svojo zastavo; za njimi uvrstila se je godba, ki je preizvrstno ves pot svirala narodne pesmi; potem prišli so veterani, na čelu gosp. grof L.; za njimi oddelek požarne straže vipavske in naposled na stotine ljudstva. Ko se bližajo vsi ti Zemonu, pozdravlja jih grom možnarjev, in ko pridejo tja, velika uže tamkaj zbrana množica in slavolok s pozdravom „Dobro došli!“

Kmalu potem prične se spored in sicer z Jenkovim „Naprej“, katerega je med gromovitimi „živio“-klici vrlo dobro svirala veteranska godba. Na to stopi na oder za vse dobro in vzvišeno zelo vneti g. grof Lanthieri, ter pozdravi goste s krepko in lepo besedo blizu tako le: „Slavna gospoda! Ljubezen naroda je vrlih in slavnih mož najboljši plačilo. To pripoznava tudi slovenski naš rod, ter spoštuje in slavi svoje duševne dobrotnike osobito s tem, da prireduje v njihov spomin veselice — narodne praznike. Tako slavil je uže očeta slovenskega pesništva, pevca Vodnika, tako korifeja slovenskih pesnikov Fr. Preširna in uže jedva pred dobrim letom umrlega, v svojih delih nenadomestljivega prozajika Josipa Jurčiča. Če tedaj slavi uže te, koliko bolj hoče slaviti in bode slavil svojega prvega prebuditelja, svojega ljubljenca in očeta, premilega nam dr. Janeza Bleiweisa viteza Trsteniškega! Zato meni čitalnica vipavska, da se strinja z duhom naroda, da mu je priredila svečanost njega vsaj deloma vredno in dostojno. Da je pa v istini dostojna, pripomorete, slavna gospoda! največ Vi, ki ste počastili v tolikem mnogobrojnem številu nas in spomin pokojnega Velikana, — za kar naj Vam zakličem v imenu čitalnice in vselej narodne vipavske doline kot predsednik prve, iz globočine srca, srdačen: „Dobro došli! Bog poživi čestilce in spomin neumrljivega nam očeta dr. Janeza Bleiweisa!“ Gromoviti živijo! in slava! zadone sedaj po dvorani in ponehajo še le potem, ko nastopijo pevci pod vodstvom vrlega pevovodje, gospoda